

ALPSKI SVET SLOVENIJE

državna meja – S vznožje Karavank – slovenska Koroška – rob Tuhinjske doline – Ljubljanska kotlina – J meja Julijcev – J rob Jelovice – J Bohinjske gore – meje Triglavskega narodnega parka

značilnosti: - najvišji del Slovenije

- **največ površja nad gozdno mejo**
- **segajo v subalpski in alpski pas**
- **specifičen pokrajinski videz**

reliefne oblike:

ledeniške – U-doline, krnice, morene (čelne, stranske, talne), balvani, ledeniška jezera (krniška – Triglavska, v čelnih kotanjah – Bohinjsko), priostreni vrhovi, melišča, komarče, pragi

kraške oblike – nastale po poledenitvi; škraplje, žlebiči, škavnice, kotličiči (Širši od škrapelj), kraška jezera, brezna

Alpe so zelo namočene, **rezervoar pitne vode**

skupne gospodarske panoge:

rudarstvo – **Jesenice, Kropa** (surovine iz Alp); **Bohinj, Mežica** (mežiško rudarsko območje); razvilo se je v času obrti (pred industrijsko revolucijo), danes večinoma propadlo

kmetijstvo – za klasično stacionarno živinorejo ni pogojev; **selilna pašna živinoreja ali planšarstvo** (tradicionalna); za del leta se živinorejo umakne iz vasi, da se v dolini pridela krmo (maj-sep); je ohranjena, zmanjšana (za 1/3, zaradi umetnih gnojil, manj kmetov); zapuščene pašne planine se ogozdujejo (**Velika Planina, Vogar, Jezero, Dedno polje, Uskavnica, Menina**)

turizem – mlajša panoga, nehal se je širiti (večji del Alp je zaščiten), **gorski turizem** (letni, zimski)

industrije v Alpah ni

poselitev: prevladujejo gručaste vasi v dolinah (samotnih kmetij ni zaradi prevelikih strmin), ni večjih mestnih **naselij (Bovec, Bohinjska Bistrica, Tržič)**, **poseljene samo doline usmerjene proti J, S doline** so bolj hladne in ozke ter manj primerne za kmetijstvo (**Tamar, Planica, Vrata, Kot, Krma**)

Julijske Alpe

- mezoregija
- dolina Beke – dolina Save – rob Ljubljanske kotline – Jelovica – Tolmin
- **najvišji predeli v Sloveniji**, skoraj v celoti **iz apnenca** (čistega), najbolj preoblikovane, veliko jezer

- večje U-doline: **Bohinjska, Soška**
- **Triglavski ledenik**
- **najbolj namočene** (zaradi tega nižja gozdna meja za 20-100), največji odtok
- planote - **Mežakla, Pokljuka, Jelovica, Komna** (sega nad gozdno mejo); večje, spoznamo jih po uravnanem vrhu in strmih pobočjih, oblikovale se so tudi s pomočjo tektonike - epirogeneza; **porasle z gozdom** (naravno raste je smreka)
- **podi** - **Kriški, Kaninski, Triglavski**; so vedno visokogorski, uravnava pred vrhom, veliko kraških pojavov
- lesno gozdarstvo, oglarstvo
- **Pokljuka** - ima **barje**, nad apnencem je še morenski material (slabo prepušča vodo)
- gospodarstvo:
  - **kmetijstvo** - klasična mlečna živinoreja, planšarstvo se opušča
  - **rudarstvo** - ni ga več, prebivalci zaposlitev iščejo v Jesenicah, Bledu, Kranju, Tolminu, Kobaridu in Bovcu
  - **turizem** - zelo razširjen, smučarski in pa jezera, razširjeno je tudi planinarjenje
- promet - **slabe povezave**, prelaza **Vršič** in **Predel**
- **Triglavski narodni park** - največji slovenski park, edini z strogimi pravili, različna območja, vsi posegi prepovedani, nadaljnje širjenje panog prepovedano (ni izkoriščanja)

Kamniške Alpe, Kamniško-Savinjske Alpe, Kamniške in Savinjske Alpe

- pomanjšana verzija Julijskih Alp
- storžiška veriga (Storžič) - Grintovci - Golte
- zgrajene **iz karbonatnih kamnin** (poleg **apnenca** tudi **dolomit**), so bolj krušljive, reliefne oblike hitreje nastajajo, grintavci
- **ekstremi med dolinami in vrhovi** (strme stene, velike relativne višine)
- nižje od Julijcev, enaki reliefni pojavi (tudi ledenik)
- planote - **Dleskovška, Velika Planina**
- razvija se turizem, naselja so na izhodih na ravnino, gručaste vasi v dolinah
- industrijski centri na osnovi starih obrti
- prometna prehodnost je slaba - nobena reka jih ni razrezala (**razen Kokre, dostop na Jezersko**)

Karavanke

- **več kamninskih pasov**, ni enotne reliefne zgradbe
- tromeja - Peca
- **najnižji del Alp v Sloveniji**
- pasovi:
  - **južni pas silikatnih kamnin** (največ kmetij, najgosteje poseljeno, precej starih obrti)
  - **srednjekaravanški razvodni apneniški hrbet** (nad gozdno mejo; **Kepa, Golica, Košuta, Stol**, za Jezerskim, **Olševa**)

- **severni pas silikatnih kamnin** (v veliki meri v Avstriji – Železna Kaplja; pri nas Zgornji del reke Meže, najvišje samotne kmetije)
- **severni apneniški pas** (v glavnem v Avstriji – Obir; pri nas **Peca**)
- **silikatni pasovi** – površje je zaobljeno, ni strmih pobočij in vrhov, nižji predeli, poraščeni z gozdom, voda je na površju, agrarna poselitev, pojavljajo se obrti (fužinarstvo), vasi v dolinah
- **karbonatni pasovi** – obratno, bolj strmi, nad gozdno mejo, brez surovin, brez poselitve
- mesta so znotraj regije zaradi surovin
- turizem – **Zelenica, Peca, Golica**
- lažje prehodne, več prelazov in prehodov

PREDALPSKA SLOVENIJA

- pokriva ¼ površja
- tri mezoregije:
  - **Zahodno predalpsko hribovje** – Beneškoslovensko in Tolminsko hribovje s Srednjesoško dolino, Idrijsko-Cerkljansko hribovje, Škofjeloško in Polhograjsko hribovje
  - **Vzhodno predalpsko hribovje** – Posavsko hribovje
  - **Severovzhodno predalpsko hribovje** – Zgornja Savinjska dolina, Velenjska kotlina, Vitanjske Karavanke, Pohorsko podravje
- ni enotna regija, **kamnine iz vseh geoloških obdobj**
- Z del – geološko najbolj enoten (karbonatne kamnine; **apnenec** in **dolomit**)
- V del – **najbolj mešan**
- SV del – najstarejše kamnine (**magmatske, metamorfne**)
- raznolik relief (**hribovja, sredogorja**), veliko vzpetin, vmes rečne doline
- ni goste poselitve – **manjši kraji, nobenih večjih središč**; hribovja – **zaselki, samotne kmetije**; kraji niso agrarni – nastali zaradi neagrarnih panog, ni bilo prostora za kmetije; večina mest je majhnih, premalo delovnih mest, migracije v večja mesta;
- tam kjer so doline razširjene zaradi tektonike so nastali večji kraji – **Slovenj Gradec, Velenje, Litija, Dravograd, Vuzenica**
- prometnice – so speljane **po rečnih dolinah**; prometna povezanost je povezana z dejstvom, da so reke v prebojnih dolinah (brez prelazov)

Beneškoslovensko hribovje s Srednjesoško dolino

- Čedad – Soča – dolina srednje Soče – Kobarid – Tolmin – Most na Soči
- predstavljajo ga **Kolovrat pri Kobaridu, Matajur** in **Breginjski kot**; razrezala sta ga reki **Nadiža** in **Ter**
- **najredkeje poseljeno** predalpsko hribovje v Sloveniji – zajela ga je huda **depopulacija** (prestavitve državne meje, v sami regiji ni večjih zgostitvenih središč, **Furlanski potres 1976**), **deagrarizacija**; nekoliko bolje je poseljen tolminski del (zaradi lažjih dostopov)
- živinoreja, sirarne

- poznajo se submediteranski klimatski vplivi, listnati gozdovi, daljša vegetacijska doba
- ljudje hodijo na delo v **Novo Gorico** ali **Videm**

Idrijsko-Cerkljansko hribovje

- sotočje Idrijce in Bače – Idrija – Cerčno – Podbrdo
- prevladujejo **karbonati (precej dolomitov)**, vmes **so starejše kamnine (rudnik v Idriji)**
- velike višinske razlike – dolini reke **Idrijce** in **Bače** sta zelo nizki, v preteklosti sta zelo globoko razrezali relief
- drugačna poselitev – kmetije so na vrhu slemen in planot; v dolinah so neagrarna naselja; pobočja so prestrma
- živinoreja (zaradi hribovitosti ni pogojev za poljedelstvo)
- **veliko padavin** (2000mm)
- veliko listnatih gozdov
- **Idrija** (star industrijski center), **Cerčno** (policentrizem), **Podbrdo** (prometne povezave – najkrajša povezava med Gorenjsko in Primorsko, tekstilna industrija)

Škofjeloško in Polhograjsko hribovje

- Medvode – rob Ljubljanskega barja – Logatec
- dve enoti, vendar zelo podobni
- neenotna geološka zgradba – **karbonati, stari paleozojski pasovi (silikatne kamnine)**
- **Železniki** (fužinarstvo, **Selščica**); **poljanska dolina: Poljane, Gorenja vas, Žiri; Škofja Loka** (zaposlitveni center); **dolina Gradaščice: Polhov Gradec; dolina Šujice** (širša, **Horjul**)
- **med Selško in Poljansko Soro je masivna veriga** (najvišji vrhovi so iz **apnenca; Porezen, Blegoš, Stari vrh, Lubnik**)
- vrhovi iz **dolomita – Tošč, Grmada**
- **samotne kmetije imajo celke**

Posavsko hribovje

- Ljubljanska kotlina – S rob Tuhinjske doline – rob Celjske kotline – Sotla – Mirensko-Senovsko podolje
- V predalpsko hribovje je nižje od zahodnega
- **neenotna geološka zgradba** – menjavajo se **karbonatne kamnine** (višji relief), stari **paleozojski silikati** (lažja prehodnost, sovpadanje glavnih prometnih povezav; **Črni Graben, Litija proti Senovem**) in **terciarni sedimenti** (S pas: Tuhinjska dolina; drugo podolje: od Laškega do Moravč, **tu so nastali premogi**)
- **premogovništvo** – premogi v neenotnih slojih (tektonika), v fazi zapiranja, ekološko sporni; **Trbovlje, Zagorje, Hrastnik**
- **poselitev poteka po drugem terciarnem podolju** (premog in podolje), tudi agrarna poselitev; samo **Litija je izven podolja**
- naselja so **neagrarnega nastanka** (nastala zaradi industrije ali rudarstva), kraji imajo omejene prostorske možnosti (ni širokih dolin, najbolj očiten je Zidani Most); **samotne kmetije, zaselki**
- industrija: **strojna, lesna, cementarna, steklarna, pivovarna**

Zgornja Savinjska Dolina

- Mozirje – Nazarje – Menina – Dobrovlje – Golte – Smrekovec
- kamninsko ni enotne zgradbe (**karbonatne planine; terciarni in kvartarni sedimenti** v dolinah; **vulkanske kamnine - Smrekovec**)
- regija je precej **namočena** (lega pod Alpami)
- pojavlja se samo **živinoreja**
- gozdarstvo, splavarstvo (starejši panogi)
- kmečki turizem
- industrija: **Nazarje** (tekstilna), **Mozirje**; oba kraja sta dobro dostopna ker ležita na dnu doline in ob prometnih povezavah; industrija ne ponuja dovolj delovnih mest, **migracije v Velenje**
- propadel industrijski center je **Gornji Grad**, ki je izgubil pomen po 2. sv. vojni

Velenjska kotlina

- ena izmed najmanjših slovenskih regij, obsega samo dno Velenjske kotline (pliocen)
- **premogovništvo** – omogočilo tudi razvoj drugih panog, začetek konec 19.st., oskrbuje tudi **TE Šoštanj, 150m debeli sloji lignita** (niso naknadno prelomljeni)
- **Velenje – 1948**, rezultat premogovništva, **lahka industrija** (ženska delovna sila, Gorenje), priseljevanje
- kmetijsko ni pomembna
- pomembna je **prometna povezanost** – s Savinjsko dolino, s Koroško, s Celjsko kotlino
- ugrezanje tal zaradi praznih rudniških jaškov, voda zaliva udorine, nastajajo jezera (4)

Vitanjske Karavanke

trije predalpski masivi: **Paški Kozjak, Stenica, Konjiška Gora**

- razrezali so jih reka **Paka, Hudinja** in **Frankolovski potok**
- **Vitanje** (včasih pomembno tržno središče, v času izgradnje železnice izgubi pomen), **Slovenske Konjice**, migracije v sosednje regije
- Karavanke – enaka geološka zgradba (štirje pasovi)
- **samotne kmetije**

Pohorsko podravje

- Koroški kot (**Strojna, Pohorje, Kozjak, Košenjak**)
- eden najstarejših delov po geološki zgradbi, prevladujejo **stare paleozojske kamnine** (magnetske in metamorfne; **tonalit**), preko njih potekajo **terciarni sedimenti** ali **kvartarne naplavine** ob rekah
- **ranker** – prevladujejo iglavci, pomešali so se tudi bukve in jelke
- največji letni prirast gozdov
- **manj padavin (1100mm)**, edini del predalpske Slovenije, ki ima **celinski padavinski režim**
- samotne kmetije s celki, zaselki
- industrija: vezana na doline; lesna, železarska, strojna, kovinska, elektrotehnična, prehrabena, kemična; **Dravograd, Ravne, Prevalje, Mežica, Muta**
- **sotočje treh rek – Mislinje, Drave in Meže**

- stare panoge: fužinarstvo, glažutarstvo, splavarstvo
- **depupolacija** hribovitih predelov (zaradi razvoja industrije), **slabe prometne povezave**, opuščanje kmetijstva, kmečki turizem
- $\frac{3}{4}$ regije je ponovno prerasel gozd

LJUBLJANSKA KOTLINA

- regija z **najbolj mestnim videzom**, veliko industrijskih središč in prebivalstva, najmočnejša suburbanizacija, **40% mestnega prebivalstva**, 13 mestnih naselij
- **največje gravitacijsko središče**, najmanjši del agrarnega prebivalstva (razvito kmetijstvo)
- nastanek - **tektonsko najmlajši del Slovenije** (ugrezati se je začela v **pliocenu** in se pogrezala še v **kvartarju**), S del kotline je najstarejši, proti J vedno mlajša (Ljubljansko barje se začelo ugrezati v **holocenu** in se pogreza **še danes**); poledenitve, reke so odnašale ledeniški material in kotlino zasipavale s **kvartarnimi sedimenti** (**konglomerati** - gozdovi, ni njiv; **prodrom in peskom** - njivska ali intenzivna travniška obdelava; **glinami in ilovicami** - travniki, tudi gozd)

B) Dežela in Blejski kot

- **Dežela**: med obema Savama in Pokljuko; **Blejski kot**: na levem bregu Save
- družbenogeografsko sta enotna regija, razlike so v geološki zgradbi
- **Blejski kot**: veliko morenskih nanosov (iz različnih kamnin), **Blejsko jezero**, veliko gozdov; **Dežela**: nasula jo je reka Sava (v Würmski dobi), prodne terase (gozdove so izkrčili, njive in travniki)
- **ledenik je Savo odrinil**, tako da ni mogla zasuti cele doline
- kmetijstvo: zelo rodovitna regija, usmerjena v **intenzivno hlevsko živinorejo** (mlečna živinoreja), **njive s krmnimi rastlinami**
- industrija: **Begunje** (športna oprema), **Lesce** (prehrambena, kovinska), **Bled** (lesna, tekstilna), **Radovljica** (tekstilna)
- turizem: **Bled** (turistični center; letoviški turizem, zdraviliški turizem, kongresni turizem; sezona skozi celo leto, ni samo turistični center)

C) Dobrave

- Kropa - Naklo - Golnik - Tržič
- ime so dobile **po vrsti hrasta** (odporen listavec), **40% poraščene z gozdom**
- največ **konglomeratnih teras**, ohranilo se je veliko gozdov, redkeje poseljeno, centri so na robu Dobrav
- **veliko osamelcev** - višji vzpet vrh iz starejših kamnin, poraščen z gozdom
- **terasa**: nastanejo z menjavanjem bočne erozije in akumulacije (delovanje rek), povezan s tem, da so se menjavale leden in medledene dobe, na prvi terasi se običajno konglomerat
- industrija; **Kropa** (železarska) in **Tržič** (usnjarska, čevljarska); skupna značilnost je biližina vodnih virov
- **Golnik** - klimatsko letovišče (dihalne bolezni)

D) Kranjsko-Sorško polje

- Kranj - Škofja Loka - Medvode - Vodice - Cerklje na Gorenjskem
- **Sorško polje** - desni breg Save; **Kranjsko polje** - levi breg Save

- v celoti je nasuto s savskimi prodami, **terase** (v večini prodne, veliko njiv in travnikov), **ni osamelcev**
- Sava je nanosila toliko proda, da je odrinila Savo ob robu, ki tako nima nobene funkcije pri nastanku
- ravninski del polja je **kmetijsko usmerjen** (poljedelstvo, njive, trevniki, živinoreja)
- polje ima tudi **velike zaloge podtalnice**
- naselja so ob robu polja in ob Savi
- **Kranj** (prehrambena, gumarska, elektrotehnična, obutvena; tretji po številu delovnih mest, pomembno izobraževalno in kulturno središče; središče gorenjske, gravitacijski center), **Medvode** (kemična in lesna); **Škofja Loka** (tekstilna, lesna)

E) Kamniško-Bistriška ravan

- Kamnik – Domžale – Trzin
- **nima teras, veliko gozdnih osamelcev**
- nasula jo je **Kamniška Bistrica**, izrezala je svoje korito, ni imela takšne moči; **Pšata** – glineni sedimenti, pomembni zaradi starih obrti (mlinarstvo)
- **kmetijsko zelo pomembno območje**, njivske površine (včasih večinoma državne)
- ena od najbolj suburbaniziranih regij, tudi industrija in panoge terciarnega sektorja
- **Kamnik** (starejši center, leži na stiku starih prometnih povezav (na stiku Ljubljanske kotline in prometnic proti Savinjski dolini), kasneje prerasel v industrijski center; prehrabena, tekstilna, usnjarska, kovinska, lesna; smodnišnica), **Domžale** (razvoj med obema vojnama; tekstilna, usnjarska)

F) Ljubljansko polje

- od ostalih regij ločeno z osamelci (**Šmarna gora z Grmado, Rašiški hrib**), S od Save
- ena od najmlajših udorin (**mlada kvartarna udorina**), pogreznilo se je v **pleistocenu** in **se ne pogreza več**
- Sava je nasula polje z materialom (prek 100 m debeli sloji), **nahajlišče podtalne vode**
- naselja so v J delu polja – **Vižmarje, Gunclje, Stare Črnuče**
- **prodne terase**
- suburbanizacija

G) Ljubljansko barje

- začelo se je ugrazati v **mladem kvartarju** in se še vedno ugreza
- najmlajša tektonska udorina v Sloveniji
- naknadno se je zasulo v **pleistocenu**, Ljubljanici je pot zaprla Sava, Ljubljanica je nanašala glinene sedimente, voda je odtekla, nastalo je močvirje, šota
- prevladujejo travniki, gozdovi le ob robu ali na **barjanskih osmelcih** (so del predalpskega hribovja ali dinarskih planot)
- naselja: **Bevke, Sinja Gorica, Brezovica, Log, Podpeč, (Vrhnika), Borovnica, Bistra**
- kolonizacija barja se začne v 19. st. (takrat je šele dovolj osušeno), najstarejše barjansko naselje je **Črna vas (1827)**; v prostor posegajo že

Rimljani (zgradijo cesto, prestavijo strugo Ljubljanice, niso pa ga kolonizirali)

- ni večjih industrijskih centrov, na robu sta dva: **Vrhnika** (usnjarska, prehrambena), **Grosuplje** (prehrambena)
- **Iški vršaj**: edini del, ki nima glinene podlage, nasula ga je **Iška**, najbolj poseljen, veliko obedlovalnih površin
- barjanski kmetje - zobotrebci

H) Ljubljana

- regij, ki se nahaja delno na Ljubljanskem polju, delno pa na Ljubljanskem barju
- **Šišenski hrib, Grajski Grič, Golovec** (geološko predalpski hribi)
- reke so na treh deli prebile predalpsko verigo: **Ljubljanska vrata** (med Šišenskim hribom in Grajskim gričem; **Ljubljanica**), **preboj med Golovcem in GG (Grubarjev prekop)**, **preboj med Šišenskim hribom in Podutikom (Sava in Dolinščica)**
- preboji omogočajo stičišče dveh prometnic
- rimska naselbina - **Emona**; srednjeveška Ljubljana na desnem bregu Ljubljanice; kaneje širitev na desni breg; intenzivna širitev ob vpadnicah povezana z razvojem industrije
- **neenakomeren zvezdast tloris** (bolj proti S, ker je na J Ljubljansko barje)
- **stare industrijske panoge** (kovinska, tobačna, pivovarska, prehrambena, **nova industrija na mestnem obrobju** (na V delu, kjer pline veter odpiha stran do mesta; papirniška, kemična, grafična), ljubljanska industrija **zaposluje izobraženo delovno silo**)
- pomembne tudi funkcije v ostalih sektorjih (dnevni migranti), njena rast je bila zaustavljena s **policentrizmom, 280000 prebivalcev**